
*Михайло Михайлович Красиков,
кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри україно-
знавства, культурології та історії науки Національного технічного
університету «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХПІ»),
директор етнографічного музею «Слобожанські скарби» імені Гната
Хоткевича НТУ «ХПІ»*

**ВАЛЕРІЙ РОМАНОВСЬКИЙ –
ПАМ'ЯТКОЗНАВЕЦЬ, ПАМ'ЯТКООХОРОНЕЦЬ, ЗАХИСНИК УКРАЇНИ**

Валерій Станіславович Романовський (26 червня 1976 – 16 січня 2023) загинув від смертельного поранення, захищаючи Україну – ту, яку він знав як історик, яку любив як людина, яку не міг не рятувати як свідомий громадянин.

Усе його доросле життя було боротьбою за Україну його мрії – вільну не тільки від іноземних агресорів, а й від внутрішніх варварів – негідників, які паплюжать пам'ятки історії та культури, чиновників, які потурають безсоромним забудовникам чи нахабним орендарям пам'яток навіть національного значення, невігласів і профанів при владі. Коли церковники перефарбували Покровський собор у Харкові й знехтували (разом із управлінням містобудування та архітектури Харківської облдержадміністрації) наказом міністра культури провести реставрацію та повернути храму первісний вигляд, він переживав за долю найстарішої пам'ятки архітектури Харкова так, як можна переживати лише за долю близької людини, і пропонував найрішучіші дії.

Справжній історик, як і поет, починається з болю. Коли ти відчуваєш не просто жаль, а невимовний біль від того, що зникає Минуле – і хочеться врятувати його від забуття й небуття. Мабуть, саме це нестримне бажання протидіяти звичайній людській байдужості до здобутків предків та культурної спадщини століть, такій комфортній соціальній амнезії, яка дозволяє людям із грошима та зв'язками безкарно нищити не лише історично цінну так звану «фонову забудову», але й начебто захищені законом офіційно визнані пам'ятки історії та архітектури, аби вирішувати свої прагматичні задачі, було причиною того, що після 7 років учителювання випускник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, фахівець із історії, української мови та літератури

Валерій Романовський став завідувачем експозиційного відділу Харківського приватного музею міської садиби (у 2003 – 2005 рр.), а пізніше – завідувачем відділу Зводу пам'яток ОКЗ «Харківський науково-методичний центр охорони культурної спадщини» (у 2006 – 2007 рр.). Тему кандидатської дисертації молодий історик обрав близьку до душі – «Розвиток пам'яткознавства на Харківщині в XIX – на початку XX ст.». І після захисту дисертації у 2007 році про що б не писав науковець – це були в першу чергу пам'яткознавчі студії.

Вже перші публікації та виступи на конференціях В. Романовського засвідчили, що у Харкові з'явився уважний дослідник історичного минулого, який вмів працювати з архівними документами й обізнаний із широким колом джерел із історії краю. «Передні уваги упорядника неопублікованих матеріалів із рукописів архієпископа Філарета та документів», вміщені у 3-му томі «Историко-статистического описания Харьковской епархии» архієпископа Харківського та Охтирського Філарета (Д. Г. Гумілевського) у виданні 2006 р. й сьогодні вражають ґрунтовністю вивчення теми та бездоганністю текстологічних принципів публікації.

Як коментатор та аналітик джерел особистого походження В. Романовський виступав і пізніше й зажив у колег репутацію «аса» у цій галузі. Особливо значущою його роботою стала розвідка «Лабіринтами Павла Жолтовського: розвідки та коментарі до споминів пам'яткознавця», опублікована 2013 р. у першому томі тритомника «Вибраних праць» мистецтвознавця П. Жолтовського – «Umbra vitae : Спогади. Листування. Додатки». Мала рацію одна читачка, яка зауважила, що читати коментарі Валерія було часом цікавіше за основний текст. Справді: у них не лише голий фактаж, не лише стисле, але вичерпне подання об'єктивної інформації про ту чи іншу персону чи подію, а й власна думка та «тепло душі», що не так часто подибуємо у сучасних наукових коментарях.

Участь В. Романовського як коментатора у публікації 2021 р. другої книги спогадів Юрія Шевельова «Я – мене – мені... (ідовкруги)», як зазначав один із співавторів цих коментарів С. Вакуленко, була не просто вагомою – деякі (найскладніші!) речі міг прокоментувати тільки він.

Перший розділ згаданих вище «Передніх уваг...» Валерій завершив загадковою фразою: «Томи праць Філарета сповнені нашої відкритості до них». Такою ж відкритістю сповнені й не зібрані ще томи праць історика В. С. Романовського. Тож відкриватимемо їх із вдячністю та любов'ю, бо саме в них живе душа автора.